Przywiodła nas pamięć o Ofiarach i wierność prawdzie

11.7.2026 - | Instytut Pamięci Narodowej

11 lipca obchodzimy Narodowy Dzień Pamięci o Polakach – Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej. W Warszawie odbyły się uroczystości upamiętniające ofiary zbrodni popełnionych przez ukraińskich nacjonalistów. W obchodach udział wziął zastępca prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr hab. Karol Polejowski.

Obchody rozpoczęły się Mszą Świętą w intencji ofiar ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej oraz poległych, zmarłych i żyjących żołnierzy 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Eucharystia została odprawiona w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie.

Po liturgii uczestnicy uroczystości udali się pod Pomnik Ofiar Ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej.

> – Jesteśmy tu dziś nie z chęci zemsty, powodowani nienawiścią. Przywiodła nas pamięć o Ofiarach Zbrodni Wołyńskiej, wierność prawdzie i – ponad wszystko – wola oddania Im sprawiedliwości, która od ponad osiemdziesięciu lat nie może doczekać się pełnego zadośćuczynienia.

– podkreślił zastępca prezesa IPN dr hab. Karol Polejowski.

Następnie zebrani oddali hołd ofiarom podczas Apelu Pamięci i wspólnej modlitwy, po których złożyli wieńce przed pomnikiem upamiętniającym ofiary ludobójstwa.

Warszawskie obchody zakończyły się przy Pomniku 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej, gdzie delegacje oddały hołd żołnierzom Dywizji, składając wieńce i kwiaty.

Uroczystości zostały zorganizowane przez Instytut Pamięci Narodowej, Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, Dzielnicę Żoliborz m.st. Warszawy oraz Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej Okręg Wołyński.

***

11 lipca obchodzimy **Narodowy Dzień Pamięci o Polakach – Ofiarach Ludobójstwa dokonanego przez OUN i UPA na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej**. W ustawie z 4 czerwca 2025 r. o ustanowieniu tego święta (Dz.U. z 2025 r., poz. 891) podkreślono, że „męczeńska śmierć z powodu przynależności do narodu polskiego zasługuje na pamięć w formie dnia wyróżnianego corocznie przez państwo polskie, w którym ofiarom będzie oddawany hołd”.

W ustawie przypomniano, że „w latach 1939–1946 nacjonaliści ukraińscy z Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów (OUN), Ukraińskiej Powstańczej Armii (UPA) oraz innych ukraińskich formacji nacjonalistycznych działających na ziemiach Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej Polskiej (województwa wołyńskie, tarnopolskie, stanisławowskie, lwowskie, poleskie) oraz obecnych województw lubelskiego i podkarpackiego dokonali na ludności polskiej zbrodni ludobójstwa”.

„Zamordowali ponad sto tysięcy Polaków, głównie mieszkańców wsi, zniszczyli ich mienie i doprowadzili do uchodźstwa z Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej setek tysięcy Polaków. Apogeum tej zbrodni przypada na lipiec 1943 r., a symboliczną datą hekatomby Polaków z rąk ukraińskich nacjonalistów jest dzień 11 lipca 1943 r., kiedy Polacy byli mordowani w około stu miejscowościach" – głosi ustawa.

W świetle prawodawstwa międzynarodowego, mordy popełnione przez Ukraińców głównie na Polakach kwalifikowane są jako ludobójstwo. Zgodnie z najnowszymi szacunkami polskich badaczy w latach 1939–1947 z rąk ukraińskich nacjonalistów zginęło nawet ponad 120 tys. obywateli Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej: ok. 60 tys. na Wołyniu i co najmniej 60 tys. w Małopolsce Wschodniej (woj. lwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie), na Polesiu i na Lubelszczyźnie.

***

Ewa Siemaszko: Lipiec 1943 roku na Wołyniu

Rzeź dokonana na Polakach przez nacjonalistów ukraińskich w lipcu 1943 r. w województwie wołyńskim to fragment trwającej kilka lat tzw. zbrodni wołyńskiej. Ten jeden wybrany do opisu miesiąc stanowił jej apogeum.

Przebieg i sposób dokonania tej zbrodni – uznawanej przez prawników i historyków za ludobójstwo – odzwierciedlał planowość, organizację i bezwzględność procesu depolonizacji ziem zamieszkanych wspólnie przez Polaków i Ukraińców.

Dążenie do „oczyszczenia ziem ukraińskich" z elementu nieukraińskiego znalazło się w programie powstałej w 1929 r. Organizacji Nacjonalistów Ukraińskich (OUN), stawiającej sobie za cel wywalczenie niezależnego państwa ukraińskiego, jednolitego narodowościowo, przez

„całkowite usunięcie wszystkich okupantów z ziem ukraińskich […] w toku rewolucji narodowej".

Dla OUN okupantami byli Polacy na terenie II Rzeczypospolitej Polskiej oraz „Moskale" w Ukraińskiej Socjalistycznej Republice Sowieckiej. Toteż na III Konferencji OUN Stepana Bandery w lutym 1943 r. stwierdzono, że Konferencja uznaje

„ideę niepodległych państw narodowych wszystkich narodów europejskich na ich etnograficznych terytoriach"

oraz że OUN prowadzi

„walkę o przygotowanie Ukraińskiej Rewolucji Narodowej, która w chwili kryzysu współczesnej wojny doprowadzi do usunięcia okupantów z Ukrainy."

Przygotowanie „rewolucji narodowej", która na terenach II RP miała być antypolskim powstaniem mas ukraińskich, było procesem długotrwałym i miało różne etapy. Do wybuchu wojny OUN przeprowadzało akcje terrorystyczne, w tym zamachy i zabójstwa, sabotaże, dywersje, szkolenia członków organizacji i działalność propagandową skierowaną do ludności ukraińskiej, która bez niedomówień i słownego kamuflażu stosowanego w oficjalnych dokumentach konferencji i zjazdów, wskazywała na Polaków jako element do zniszczenia, wzywała do nienawiści, bezwzględności i okrucieństwa. Kolejnym etapem szykowania „rewolucji narodowej" było tworzenie w 1942 r. i na początku 1943 r. bojówek o charakterze wojskowym. W tym czasie dochodziło do zabójstw pojedynczych osób, a czasem całych rodzin, głównie postaci wyróżniających się w swoim środowisku pozycją społeczną, pełnioną funkcją, autorytetem i potencjalnymi możliwościami organizowania polskiej konspiracji i obrony.

Po zorganizowaniu przez OUN formacji typu wojskowego, nazwanej z czasem Ukraińską Armią Powstańczą (UPA), w lutym 1943 r. przystąpiono do stopniowego i systematycznego niszczenia polskich osad i sadyb – mieszkańców i mienia, rozpoczynając tzw. rewolucję narodową. Pierwszej masowej zbrodni na Wołyniu banderowcy dokonali 9 lutego 1943 r. w kolonii Parośla w pow. sarneńskim. W marcu największe nasilenie napadów dotyczyło powiatów kostopolskiego i sarneńskiego oraz części pow. łuckiego. W kwietniu 1943 r. nastąpił znaczący wzrost napadów na Polaków w pow. krzemienieckim. W maju 1943 r. większa fala mordów przetoczyła się przez powiaty sarneński, dubieński i zdołbunowski. W czerwcu 1943 r. najwięcej ofiar padło w pow. łuckim w trzech sąsiadujących ze sobą gminach oraz w pow. Zdołbunowskim.

Jak wynika z powyższego opisu, do połowy 1943 r. OUN-UPA nie ogarnęły akcjami ludobójczymi całego Wołynia. Do końca czerwca 1943 r., jak udało się dotąd udokumentować, zostało zamordowanych co najmniej 9130 Polaków, lecz jest to liczba daleka od rzeczywistej. Istniały jeszcze na Wołyniu duże obszary, na których do tego czasu Polacy nie byli masowo mordowani. Planowane wyeliminowanie Polaków przeciągało się w czasie i prawdopodobnie wzbudziło zniecierpliwienie na szczytach aktywu nacjonalistycznego, bowiem w czerwcu 1943 r. Dmytro Klaczkiwski „Kłym Sawur", członek Centralnego Prowidu (kierownictwa) OUN i komendant UPA na Wołyniu, przekazał ustnie dyrektywę „o powszechnej fizycznej likwidacji całej ludności polskiej", co należy rozumieć jako rozkaz zintensyfikowania definitywnego niszczenia Polaków z użyciem wszelkich sił i sposobów, o czym świadczą rozmach i determinacja, z jakimi wkrótce nacjonaliści ukraińscy przystąpili do tzw. rzezi wołyńskiej na wielką skalę w powiatach horochowskim, włodzimierskim i w mniejszych fragmentach pozostałych powiatów, z wyjątkiem lubomelskiego.

Czytaj artykuł Ewy Siemaszko *Lipiec 1943 roku na Wołyniu* na portalu przystanekhistoria.pl

Polecamy:

- Baza Ofiar Zbrodni Wołyńskiej
- Zbrodnia Wołyńska – publikacje IPN
- Publikacja do pobrania: Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 1 – wersja polska, wersja ukraińska
- Publikacja do pobrania: Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 2 – wersja polska, wersja ukraińska
- Publikacja do pobrania: Dokumenty zbrodni wołyńskiej tom 3 – wersja polska

https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/245077,Przywiodla-nas-pamiec-o-Ofiarach-i-wiernosc-prawdzie.html